

IN MEMORIAM

Боривоје Бора Драгашевић (Крагујевац, 8. 12. 1924 – Торонто, 13. 2. 2020)

Бора Драгашевић, легенда свог времена и последњи велики српски емигрант, преселио се у вечност 13. фебруара 2020. године.

Рођен је 8. децембра 1924. у Крагујевцу, у дому оца Драгора, тадашњег војно-судског мајора у Штабу Шумадијске дивизије и потоњег војног иследника Команде Југословенске флоте, и мајке Катарине, рођене Стефановић. Деда му је био генералштабни пуковник Боривоје Драгашевић, командант Дринске дивизијске области пред Први балкански рат, професор Војне академије и уредник војног листа *Војин*. Његов прадеда био је генерал Јован Драгашевић, први Србин начелник Главног генералштаба српске војске, први српски научни географ, 25 година професор на Великој школи у Београду, оснивач Војноисторијског института, оснивач и уредник најстаријих војних часописа на Балкану – *Војина* и *Ратника*, експертски члан српске делегације на Берлинском конгресу, члан Друштва српске словесности, Српског ученог друштва и Српске краљевске академије. Ушао је у историју српског народа као аутор епске патриотске песме *Јека од гусала* у којој је написао нашу најчувенију кованицу: „Само Слога Србина Спасава – тако Србу пише и на грбу”.

Бора Драгашевић био је борац до последњег даха. Није му било важно колико снажно ветрови дувају, увек је знао свој пут и постојано марширао ка циљу. Стопама предака, од праоца Драгашевића, Тоше Апостоловића, претка мајке Јована Драгашевића, који је 1786. подигао земунску цркву, данас цркву Св. Архангела Гаврила, прошао је цео свој живот знајући да је у праву и да му је то путоказ, баш као у наслову његове аутобиографске књиге *Стопама предака* (Београд: Институт за савремену историју, 2012). Ако је свако од нас део беочуга у ланцу историје свог народа, Бора Драгашевић био је челична карика коју нико и ништа није могло да разбије.

Судбина је хтела да са само шеснаест година постане глава породице. Дана 2. априла 1941. године последњи пут је видео оца. Загрливши га, отац му је рекао: „Сине, од сада си старешина породице. Пази мајку и сестре” и отишао у рат и заробљеништво. Са 16 година дечак је постао човек. Биле су то бурне године. У јесен 1941. уписао је седми разред Основне мушке гимназије у Београду, а већ по завршетку школске године, јуна 1942, постао је српски добровољац. Ма-

да још дечак, био је у редовима Десетог добровољачког одреда на Дрини који је спасао око 20.000 српских избеглица, жена и деце од усташког ножа. Пред крај окупације налазио се са батаљоном у Рашкој, под командом легендарног војводе Павла Ђуришића. Најтежа битка одиграла се на Мојковцу у којој су многи изгубили живот. Неколико пута је пуким случајем избегао стрељање.

Бора Драгашевић био је у изгнанству, у логорима у Грчкој, Италији и Немачкој. Године 1948. стиже у Халифакс у Канади, где проналази нови дом. Следи учешће у политичким и културним српским организацијама, у српској цркви и црквеним хорovima, а нешто касније ступа на чело Српске народне одбране у Канади (*Serbian National Shield Society of Canada*). Волонтерски ради као уредник Гласа канадских Срба и као директор и продуцент Радио Шумадије чији је био оснивач, пише на хиљаде чланака и уводника, организује преко 30 Српских дана у Нијагари, залаже се и доприноси подизању споменика Николи Тесли крај водопада Нијагаре. Непрекидна је и широка активност хуманитарца Боре Драгашевића, залагање и помоћ у изградњи Храма Светог Саве у Београду и других цркава широм отаџбине. Његов рад на одбрани истине о Србији је неуморан.

Целокупан животни рад Боре Драгашевића био је частан, посвећен промовисању Србије и српске културе, вере, историје, обичаја. Када се настанио у Нијагари, на оснивачкој скупштини 1953. учествује као један од оснивача Црквено-школске општине „Свети Ђорђе“. Изградио је први преносни дрвени иконостас који је коришћен у литургијске сврхе све док није сачињен прави. Борин скромни преносни иконостас касније је годинама био у лондонској (Канада) капели Светог Саве. Септембра исте године, Бора Драгашевић бива и оснивач црквеног хора „Свети Ђорђе“. Као његов први председник остаје на дужности пуних пет година. Хор је 1955. био изабран да пева пред владиком Николајем Велимировићем, а 1956. да буде домаћин првом фестивалу Српског певачког савеза икада одржаном у Канади. Као председник хора, предао је председнику цркве Пани Јерићу чек од 500 долара, новац који је хор прикупио током Божићног коледа. Био је то први прилог за куповину великог српског имања у Нијагари, у улици Монтросе. Када се са породицом преселио у Торонто, 1958. године, Бора Драгашевић је у том граду све до смрти био члан црквеног хора „Свети Сава“. Скоро 62 године је певао у тенорској секцији хора и још много пута био биран за председника хора. Био је и први Србин из Канаде који је изабран за потпредседника Српског певачког савеза САД и Канаде, чије чланство чини око 50 хорова.

Године 1963. почела је црквена подела у дијаспори и битка против тзв. раскола, усмерена на заштиту јединствене српске цркве на северноамеричком континенту. Био је то болан период цепања и српске дијаспоре и српске цркве у расејању. Како би се спречила ерозија чланства, Српски певачки савез је формирао три окружна хора. Пуних десет година Бора Драгашевић је био председник Трећег окружног хора са 120 певача из Торонта, Нијагаре, Хамилтона и Лакаване. Неуморно је радио на уједињењу српске дијаспоре у Канади и приближавању отаџбини. Резултати нису изостали. Трећем хору је припала част да, октобра 1969, организује прославу поводом 750. годишњице постојања аутокефалне Српске православне цркве. Такође, ради тешњег окупљања и сарадње Срба у Канади, Трећи окружни хор је организовао и Епархијски дан, од 1966. па све до 1976. године, много пре него што ће бити формирана канадска епархија и именован владика. Овај хор био је кључна полуга и у организовању првог програма прикупљања прилога и средстава за изградњу будућег српског манастира у Канади.

Бора Драгашевић, величанствени српски трибун, до последњег даха је мислио на свој српски народ. Када је хор „Свети Сава” прешао 2001. године у Храм свих српских светитеља у Мисисаги, свим срцем се залагао да хор успостави, попут свих других српских хорова у Канади, свог свеца заштитника. Тако је 2019. одабрао за своју славу Светог Јована Златоустог који се слави 9. фебруара, те именовао за прве кумове Бору и Драгу Драгашевић. Пресрећни, Драгашевићи су за ову прилику одлучили да подаре хору оригиналну икону свеца заштитника. Икону, рад Милице Јакшић из Виндзора, први је видео и са болничког кревета целивао Бора Драгашевић. Био је превише слаб да присуствује њеном освећењу 9. фебруара 2020. године. Бора Драгашевић, човек који је неуморно градио мостове, био је и један од оснивача српског радио-програма Радио Шумадија у Торонту и пуних 40 година, све до гашења радија 2010. године, био и његов директор и спикер. За подршку у изградњи Храма Светог Саве на Врачару, Радио Шумадија и Српска народна одбрана у Канади су током његовог мандата у два наврата добили признања патријарха Германа: 1987. године као оснивачи, а 1988. као оснивачи – добротвори.

Од 1973. до 1979. године Бору Драгашевића је председник Канаде Пјер Трудо именовао на функцију првог званичног представника Српске заједнице у Канади, као члана Канадског саветодавног већа за мултикултурализам при Канадској влади. За допринос у изградњи „хармоније у различитости” од председника Трудоа је примио повељу захвалности. Два пута је био представник Срба на пријему код гувернера Канаде, а од државе Онтарио је одликован Повељом за 25 го-

дина неуморног волонтерског рада. Године 1980. Саветодавно веће је постало Канадски етнокултурни савет са 35 етничких заједница. Заслугом Боре Драгашевића једна од њих била је српска заједница.

У најтежим годинама распада бивше Југославије, Бора Драгашевић је све своје снаге усмерио на одбрану српског националног интереса, истовремено се ангажујући на помоћи пострадалим сународницима, почев од Српске Крајине, преко Босне и Херцеговине и Републике Српске, па до Косова и Метохије, не заборављајући ни невољнике у централној Србији. Био је и један од вођа демонстрација у Торонту за време 78 дана агресије НАТО-а и многих других активности канадских Срба. Сазвао је оснивачку седницу Канадско-српског савета и започео интензиван рад унутар овог тела. Када је формиран Српско-канадски конгрес, био је изабран за потпредседника. Године 1998. именован је за члана утицајног Већа за демократске промене у Србији и сарађивао са угледним личностима српске дијаспоре и свим патриотским организацијама Срба у расејању.

Од 1977. па све до 2006. године, Бора Драгашевић је био председник Српске народне одбране у Канади и стуб друштвене и финансијске стабилности, како организације, тако и листа *Глас канадских Срба*, који је уређивао пуне 23 године. Лист је излазио месечно, микрофилмован је и дигитализован. Српски дан, традиционални видовдански скуп свих Срба на северноамеричком континенту у организацији Српске народне одбране у Канади, касније у сарадњи са црквом Светог Ђорђа, привлачио је огроман број Срба, али и бројне угледне личности. Драгашевић је био иницијатор бројних племенитих подухвата, укључујући и изградњу и постављање Теслиног споменика на Нијагариним водопадима: споменик је постављен 2006. године, за време Бориног председничког мандата. По истеку мандата, проглашен је за доживотног почасног председника СНО у Канади.

После скоро 60 година одсуствовања, први пут се вратио у Србију јула 2001. године. Обишао је гроб својих предака на београдском Новом гробљу и места своје младости, посебно Херцег Нови и породичну кућу у Београду. Пожелео је да се поклати прецима династије Карађорђевић на Опленцу, поносан на чињеницу да му је деда Бори воје био први ађутант краља Петра Првог. Те године га је престолонаследник Александар II Карађорђевић примио у Белом двору у који се управо уселио, као првог Србина из емиграције. Поново је посетио Србију 2002. године.

Дошао је у Београд и 2004. године, на позив Војноисторијског института и њеног тадашњег директора, пуковника Милоја Пршића. Био је гост на свечаности обележавања 128 година постојања ове институције, обратио се присутнима и поклатио оригиналну

фотографију свог славног прадеде Јована, који је основао Институт Присуствовао је и прослави поводом 130 година постојања Војноисторијског института. Десет година касније, 2016. године, због нарушеног здравља није могао да присуствује свечаности Министарства одбране Републике Србије, организованог у част Бориног прадеде Јована Драгашевића, и на откривању његовог спомен-обележја. Прочитано је Борино писмо, у којем је захвалио на учињеној му радости и части да породичном приватном документацијом и фотографијама обогати биографску књигу *Јован Драгашевић: официр, научник, песник, професор и ратник* (Божидар Јововић, Радосав Шуљагић, Београд: Медија центар „Одбрана“, 2016). Био је срећан што је доживео да учествује у почасту указаној његовом прадеди Јовану, сигуран да су његова огромна патриотска дела сачувана и спасена од заборавља. Посебно му је било драго што су се у монографији нашли прадедини стихови „Јека од гусала“, и у писму каже: „Пресрећан сам да му је напослетку дато јавно признање за његову кованицу Само Слога Србина Спасава. Прадеда се жалио свом пријатељу Јовану Бошковићу, професору Велике школе и директору Народног позоришта, што се његова кованица приказивала као народна пословица. У писму је прадеда рекао: 'Истина, мило бијаше ми што се моја та изрека уноси у народне умотворине, али и жао ми бијаше да се моје лично од мене још за живота отима.' Сада, сто година од његове смрти, ви сте му дали дужно признање и вратили мом прадеди, с чашћу, овом плакетом и овим скупом, оно што му припада.”

У свом писму Бора Драгашевић као да се опрашта од Србије и оставља јој аманет када, захваљујући се на признању његовом прадеди Јовану, јавља да је поводом стогодишњице од смрти Јована Драгашевића „породица обновила гробно место и споменик који је прадеда подигао. Све што је Јован урадио за српство не би могло да стане на један скромни споменик. Али, сада смо на споменик урезали следеће речи: *генерал Јован Драгашевић, писац 'Јеке од гусала', аутор кованице 'Само Слога Србина Спасава', оснивач Војноисторијског института, српски делегат на Берлинском конгресу 1878. године*. Споменик ће од сада бити уврштен и у туристички план Новог гробља, да сви могу знати ко је био и где почива овај велики српски патриота.” Захваљујући Министарству одбране и Војноисторијском институту, Бора изражава и још једну велику жељу: „Надам се да ће ми Господ подарити у мојој 91. години живота још снаге да се вратим, по последњи пут у Србију, да лично видим ово величанствено и значајно спомен обележје и обновљени споменик. Кад помислим на целокупну болну српску историју, прадеда Јован је свима нама оставио једноставан и скроман путоказ како се воли и брани Отац-

бина и народ: Само Слога Србина Спасава, тако Србу пише и на грбу“ речи су из душе великог Србина и патриоте, мог прадеде Јована Драгашевића којим се вечно поносим.”

Бора Драгашевић био је човек изванредног кова какав се ретко рађа. Ко год га је познавао, носи у сећањима његову страствену животну снагу, ретку домишљатост и духовитост, љубав и пажњу према пријатељима и племенитост у међуљудским односима. Био је велики ратник, неумољиви противник, али је умео и волео да прашта.

Врхунац његових животних стремљења била је засигурно 2012. година, када је дошао у Србију да представи књигу својих мемоара. Исте године га је престолонаследник Александар Карађорђевић II прогласио витезом и одликовао највишим признањем – Орденом Круне са Великим крстом Првог степена. По повратку у Канаду, посланик у канадској влади Џим Кариџианис (*Jim Karygiannis*), у име Канаде, Бори Драгашевићу уручио је Медаљу дијамантског јубилеја Краљице Елизабете. Круг животног дела се приводио крају и затварао радошћу, признањима у родној земљи која га је у младости одбацила, и признањима у новој домовини која га је прихватила.

У вечност се преселио 13. фебруара 2020, на дан рођења своје супруге Драге, животног сапутника и драгоценог сарадника. Само два дана касније, на Сретење, Нијагарини водопади били су осветљени бојама заставе његове вољене Србије. Баш као што је забележио у својој књизи: „С мојим славним прецима почиње и затвара се круг мог живота.”

Др Мила Михајловић